28. 6. 2018

ID: 107815

Náklady řízení

Je-li žalobou uplatněn nárok vůči více žalovaným a mají-li žalovaní na tento nárok plnit společně a nerozdílně, pak plnění poskytnuté jedním ze žalovaných je třeba zásadně považovat pro účely rozhodování o nákladech řízení podle § 146 odst. 2 o. s. ř. za „chování“ všech žalovaných (tj. i těch, kteří plnění neposkytli), a žalobu za důvodně podanou vůči všem žalovaným. Brání-li se však některý ze žalovaných, jenž plnění na žalobou uplatněný nárok neposkytl, tím, že vůči němu není uplatněný nárok po právu, musí soud pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů řízení posoudit důvodnost takové obrany; je-li tato obrana důvodná, rozhodne o nákladech řízení mezi žalobcem (jenž vzal žalobu zpět) a tímto žalovaným podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 29 Cdo 1668/2016, ze dne 15.3.2018)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce CS TRANS s. r. o., se sídlem v P., zastoupeného JUDr. R.K., advokátem, se sídlem v P., proti žalovaným 1) V. R., zastoupené Mgr. Ing. R.B., advokátem, se sídlem v P., a 2) K. Z., zastoupenému Mgr. J.B., LL.M., advokátem, se sídlem v P., o zaplacení 306.357,90 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu Plzeň-sever pod sp. zn. 7 C 261/2012, o dovolání žalobce proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 29. července 2015, č. j. 25 Co 141/2015-193, tak, že usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 29. července 2015, č. j. 25 Co 141/2015-193, se ve druhém výroku o nákladech řízení ruší a věc se v tomto rozsahu vrací zpět odvolacímu soudu.

Z odůvodnění :

Žalobou ze dne 12. října 2012 se žalobce domáhal náhrady škody, kterou mu žalovaní měli způsobit jakožto jednatelé společnosti A. P. T. - Sped s. r. o. (dále jen „společnost“) tím, že nepodali včas insolvenční návrh na společnost a v době, kdy byla v úpadku, objednali u žalobce přepravu zboží, kterou společnost neuhradila. Na majetek společnosti byl (usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 1. února 2011, č. j. KSPL 20 INS 11215/2010-A-8) prohlášen konkurs.

Okresní soud Plzeň-sever rozsudkem ze dne 13. srpna 2014, č. j. 7 C 261/2012-89, ve znění usnesení ze dne 28. srpna 2014, č. j. 7 C 261/2012-104, uložil žalovaným povinnost zaplatit žalobci společně a nerozdílně 306.357,90 Kč s příslušenstvím (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

Proti rozsudku soudu prvního stupně podali oba žalovaní odvolání. Druhý žalovaný zejména namítal, že žalobce neprokázal ani tvrzenou škodu, ani příčinnou souvislost mezi údajným jednáním druhého žalovaného a tvrzenou škodou, a konečně ani to, že společnost byla v rozhodné době v úpadku.

První žalovaná vzala své odvolání zpět; odvolací soud proto (usnesením ze dne 9. ledna 2015) řízení o jejím odvolání zastavil.

Žalobce následně podáními ze dne 28. května 2015 a ze dne 29. června 2015 vzal žalobu zpět, a to proto, že částku 21.169,03 Kč obdržel v rámci rozvrhu od insolvenčního správce společnosti a zbylou část žalobou uplatněného nároku vymohl v exekučním řízení vedeném (na základě rozsudku soudu prvního stupně) proti první žalované.

V záhlaví označeným usnesením Krajský soud v Plzni rozsudek soudu prvního stupně „v částech týkajících se žalobce a druhého žalovaného“ zrušil a řízení v tomto rozsahu zastavil (výrok první) a

uložil žalobci povinnost zaplatit druhému žalovanému na nákladech řízení před soudy obou stupňů 60.532 Kč (výrok druhý).

Proti druhému výroku usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jež má za přípustné k řešení (v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu dosud neřešené) otázky procesního práva, zda lze žalobci uložit podle § 146 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), náhradu nákladů řízení vůči jednomu ze žalovaných, vzal-li žalobu (vůči oběma žalovaným) zpět poté, kdy žalobou uplatněný nárok vymohl v exekučním řízení vedeném proti druhému ze (solidárně odpovědných) žalovaných.

Dovolatel poukazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2014, sp. zn. 22 Cdo 4308/2013, a dále na nálezy Ústavního soudu ze dne 8. března 2011, sp. zn. I. ÚS 2899/10, a ze dne 3. května 2006, sp. zn. I. ÚS 351/05, maje za to, že jejich závěry by se měly obdobně aplikovat i v projednávané věci. Dovolatel podal žalobu důvodně a vzal ji zpět pro chování žalovaných; plnění první žalované je podle jeho přesvědčení pro účely § 146 odst. 2 o. s. ř. nutno považovat za plnění druhého žalovaného.

I kdyby nebylo na místě aplikovat § 146 odst. 2 větu druhou o. s. ř., měl odvolací soud postupovat podle § 150 o. s. ř. Podle dovolatele, jenž v této souvislosti odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. května 2014, sp. zn. 33 Cdo 4275/2013, by uložení náhrady nákladů řízení vůči jednateli společnosti v úpadku bylo za daných okolností „nepřiměřeně tvrdé“.

Nejvyšší soud předesílá, že rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 31. prosince 2013) se podává z článku II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a dále z části první, článku II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. k řešení (v judikatuře Nejvyššího soudu dosud beze zbytku neřešené) otázky procesního práva, a to zda (a pokud ano, za jakých podmínek) lze plnění poskytnuté jedním ze žalovaných přičítat pro účely rozhodování o nákladech řízení podle § 146 odst. 2 o. s. ř. i dalším žalovaným.

Podle § 146 odst. 2 o. s. ř. jestliže některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno, je povinen hradit jeho náklady. Byl-li však pro chování žalovaného (jiného účastníka řízení) vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady řízení žalovaný (jiný účastník řízení).

Z ustálené judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu k výkladu citovaného ustanovení se podává, že:
1) Rozhodování o náhradě nákladů řízení obecně ovládá zásada úspěchu ve věci, která je doplněna zásadou zavinění.
2) Zásada zavinění se uplatní zejména v případě, kdy je řízení zastaveno. Smyslem využití této zásady je sankční náhrada nákladů řízení, které by při jeho řádném průběhu nevznikly, uložená rozhodnutím soudu tomu, kdo jejich vznik zavinil. Pokud soud zastavuje řízení, zabývá se v souladu s § 146 odst. 2 o. s. ř. při rozhodování o nákladech řízení nejprve otázkou, zda některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno.
3) Zavinění typicky může spočívat např. v tom, že účastník podal žalobu ve věci, o níž bylo již pravomocně rozhodnuto nebo v níž už probíhá jiné řízení, že podal žalobu proti někomu, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení, nebo že vzal žalobu zpět.
4) Je-li důvodem zastavení řízení zpětvzetí návrhu na jeho zahájení, žalobce nezavinil zastavení řízení, jestliže vzal zpět návrh, který byl podán důvodně, pro chování žalovaného. K tomu, aby se při zpětvzetí žaloby nejednalo o zavinění žalobce, musí být splněny zároveň dvě podmínky, a to že žaloba

byla podána důvodně a že ke zpětvzetí došlo pro chování žalovaného. Jen tehdy, jsou-li zároveň splněny obě podmínky, má žalobce právo, aby mu žalovaný nahradil náklady, které účelně vynaložil na uplatňování svého práva.
5) Protože nárok na náhradu nákladů řízení je nárokem vyplývajícím nikoliv z hmotného práva, ale z práva procesního, je na to, zda šlo o důvodně podanou žalobu, nutno usuzovat z procesního hlediska (z hlediska vztahu výsledku chování žalovaného k požadavkům žalobce). Jde tedy o to, zda se žalobce domohl uplatněného nároku, či nikoliv.
6) Pro posouzení, zda byla (důvodně podaná) žaloba vzata zpět pro chování žalovaného, je rozhodné, zda chování žalovaného vedlo k uspokojení žalobcova nároku a následnému zastavení řízení, tedy zda se žalovaný po podání žaloby choval tak, jak žalobce v žalobě požadoval, a to bez ohledu na skutečnost, zda žalovaný podle hmotného práva žalovanou povinnost měl, či nikoliv; podstatné je, zda žalobcův požadavek byl uspokojen.
7) Při posuzování otázky, zda žaloba byla podána důvodně a zda byla vzata zpět pro chování žalovaného, však nelze postupovat toliko formálně; je-li např. předčasně podaná žaloba vzata zpět proto, že žalovaný po jejím podání zaplatil žalobou uplatněnou částku, nelze pominout, že žalovaný nemá jinou možnost než žalobou uplatněnou částku po podání žaloby (a poté, kdy žalobou uplatněná pohledávka dospěje) uhradit. Trvání na závěru, že ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. je nutno posuzovat výlučně z procesního hlediska, by pak mohlo svádět k šikanóznímu podávání žalob ještě před splatností, jejichž následkem by v každé situaci bylo uložení povinnosti žalovanému nahradit žalobci náklady řízení.
8) Ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. je ve vztahu k § 146 odst. 1 písm. c) o. s. ř. ustanovením zvláštním; postup podle § 146 odst. 1 písm. c) o. s. ř. přichází v úvahu teprve tehdy, nedošlo-li k zastavení řízení v důsledku zavinění některého z účastníků řízení.

Srov. např. dovolatelem citované usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 4308/2013, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. dubna 2017, sp. zn. 29 Cdo 4155/2015, či nález Ústavního soudu ze dne 17. ledna 2017, sp. zn. III. ÚS 3592/16.

V projednávané věci nemůže být pochyb o tom, že z pohledu ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. podal dovolatel žalobu důvodně vůči první žalované; sporné však zůstává, zda žalobu podal důvodně i vůči druhému žalovanému a (v případně kladného závěru) zda ji vzal zpět pro chování druhého žalovaného. Posouzení obou předpokladů se přitom do jisté míry překrývá; z procesního hlediska je totiž pro závěr o důvodnosti podané žaloby ve vztahu k druhému žalovanému významné, zda skutečnost, že se dovolatel domohl žalobou uplatněné pohledávky (tedy že jeho žalobou uplatněný nárok byl uspokojen), lze přičíst k tíži druhého žalovaného (tedy zda lze plnění poskytnuté první žalovanou považovat pro účely aplikace § 146 odst. 2 o. s. ř. za „chování“ druhého žalovaného).

Jak se podává již z nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3592/16, či z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. ledna 2018, sp. zn. 32 Cdo 5515/2016, při výkladu a aplikaci § 146 odst. 2 o. s. ř. nelze postupovat ryze formálně. Jinak řečeno, výklad a aplikace označeného ustanovení nesmí vést ke zjevně nespravedlivému výsledku.

V poměrech projednávané věci je pro posouzení otevřené otázky významné, že dovolatel se vůči oběma žalovaným domáhal náhrady škody, kterou mu měli (v období před 1. lednem 2014) způsobit porušením povinnosti podat insolvenční návrh na společnost v souladu s § 98 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Odpovědnost osob uvedených v § 98 insolvenčního zákona za porušení povinnosti podat insolvenční návrh je obecnou občanskoprávní odpovědností za škodu založenou na presumpci zavinění, s možností dotčených osob se této odpovědnosti zprostit (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2016, sp. zn. 29 Cdo 1212/2016). Způsobí-li škodu více škůdců, odpovídají za ni (zásadně) společně a nerozdílně (§ 438 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku).

Odpovídá-li za škodu způsobenou poškozenému více osob, nelze poškozenému klást k tíži, že svůj nárok na náhradu škody uplatní vůči všem. Nahradí-li pak jeden ze škůdců (žalovaných) žalobou uplatněnou škodu, zaniká (v rozsahu poskytnutého plnění) i závazek ostatních žalovaných (škůdců). Poškozenému (žalobci) pak nezbývá, než vzít žalobu zpět, a to i vůči ostatním solidárně zavázaným žalovaným (kteří vlastním jednáním nárok žalobce neuspokojili, ale jejichž povinnost odpovídající žalobou uplatněnému nároku zanikla v důsledku plnění poskytnutého jejich „spolužalovaným“).

Výklad, podle kterého nelze v takovém případě považovat (pro účely rozhodování o nákladech řízení) plnění poskytnuté prvním žalovaným za chování ostatních žalovaných, solidárně zavázaných spoludlužníků, vede ke zjevně nespravedlivému (a neudržitelnému) závěru, podle kterého je v těchto případech při rozhodování o nákladech řízení ve vztahu mezi žalobcem a těmi žalovanými, kteří na žalobou uplatněnou pohledávku sami neplnili, vždy třeba postupovat podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. Nejen že se tak žalobci nedostane náhrady jím účelně vynaložených nákladů na uplatnění svého nároku vůči těmto žalovaným, ale současně bude zavázán k náhradě jimi vynaložených nákladů řízení. Jinými slovy, pouze proto, že jeden ze solidárně zavázaných žalovaných plní na žalobou uplatněnou pohledávku, by byl žalobce trestán za racionální postup (spočívající v uplatnění své pohledávky vůči všem solidárně zavázaným škůdcům), jenž odpovídá obecnému principu vigilantibus iura scripta sunt (bdělým náležejí práva).

Na místě je naopak přístup opačný; je-li žalobou uplatněn nárok vůči více žalovaným, kteří mají z hlediska hmotného práva postavení solidárně zavázaných dlužníků, je plnění poskytnuté jedním z nich na žalobou uplatněnou pohledávku, v jehož rozsahu zanikne závazek všech žalovaných (tj. i těch, kteří plnění neposkytli), zásadně třeba považovat pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení za chování všech (solidárně zavázaných) žalovaných a žalobu za podanou důvodně vůči všem (solidárně zavázaným) žalovaným.

Nicméně nelze přehlížet, že automatická (bezvýjimečná) aplikace shora popsaného pravidla by mohla vést k zjevně nespravedlivému výsledku v těch případech, kdy žalovaný, který na žalobou uplatněný nárok neplnil, není solidárně zavázaným dlužníkem, popř. kdy žalobou uplatněný nárok (byť na něj jeden ze žalovaných plnil) není po právu a žalovaný, který plnění neposkytl, se v řízení brání právě tím, že není pasivně věcně legitimován, resp. že nárok není dán. Jinak řečeno, žalovanému, který na žalobou uplatněný nárok neplnil a který se v řízení bránil tím, že (obecně řečeno) žalobou uplatněný nárok vůči němu není po právu, nelze pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení bez dalšího přičíst plnění poskytnuté jiným žalovaným a uzavřít, že žaloba byla (i vůči němu) podána důvodně a byla vzata zpět pro jeho chování.

V takovém případě je soud povinen, byť jen pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, posoudit i důvodnost obrany dotčeného žalovaného; je-li taková obrana důvodná, je na místě rozhodnout o náhradě nákladů řízení mezi žalobcem a tímto žalovaným podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. (srov. i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2011, sp. zn. 29 Cdo 1507/2011, a ze dne 9. září 2015, sp. zn. 29 Cdo 170/2015, jakož i výše citovaný nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3592/16).

Nejvyšší soud uzavírá, že je-li žalobou uplatněn nárok vůči více žalovaným a mají-li žalovaní na tento nárok plnit společně a nerozdílně, pak plnění poskytnuté jedním ze žalovaných je třeba zásadně považovat pro účely rozhodování o nákladech řízení podle § 146 odst. 2 o. s. ř. za „chování“ všech žalovaných (tj. i těch, kteří plnění neposkytli), a žalobu za důvodně podanou vůči všem žalovaným. Brání-li se však některý ze žalovaných, jenž plnění na žalobou uplatněný nárok neposkytl, tím, že vůči němu není uplatněný nárok po právu, musí soud pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů řízení posoudit důvodnost takové obrany; je-li tato obrana důvodná, rozhodne o nákladech řízení mezi žalobcem (jenž vzal žalobu zpět) a tímto žalovaným podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř.

Závěr odvolacího soudu, podle něhož je třeba o náhradě nákladů řízení ve vztahu mezi dovolatelem a druhým žalovaným bez dalšího (aniž by byla posouzena důvodnost obrany druhého žalovaného) rozhodnout podle § 146 odst. 2 věty první o. s. ř., tudíž není správný.

Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) usnesení odvolacího soudu v napadeném výroku o nákladech řízení zrušil a věc vrátil v tomto rozsahu odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1, odst. 2 věta první o. s. ř.).

Právní názor Nejvyššího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

Právní věta - redakce.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odpovědnost za vady
- Náhrada nákladů na výživu pozůstalých (jiných) osob
- Mezinárodní příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti
- Smlouva o dílo (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitelský úvěr (exkluzivně pro předplatitele)
- Starobní důchod (exkluzivně pro předplatitele)
- Veřejná obchodní společnost (exkluzivně pro předplatitele)
- Vypořádání SJM (exkluzivně pro předplatitele)
- Přiměřené protiplnění
- Předkupní právo
- Ochrana osobnosti